

Gelişmiş Ülkelerde Sosyal Politika Uygulamaları: Japonya Örneği

Social Policy Practices in Sustainable Countries: The Case of Japan

Safure Cantürk, Dr, Cumhurbaşkanlığı, E-posta: safurecanturk@gmail.com

<https://doi.org/10.47998/ikad.923254>

Anahtar Kelimeler:

Sosyal Politika,
Demografi,
Japon Sosyal Refah
Toplumu,
Sivil Toplum-
Gönüllülük.

Öz

Son yüzyılda özellikle sağlık ve diğer alanlarda gelişen teknolojiye bağlı olarak yükselen yaşam standartları özellikle gelişmiş ülkelerde insanların yaşam sürelerini uzatmıştır. Uzayan yaşam süresine bağlı olarak dünya nüfusunda yaşlı popülasyonu artmış ve bu durum beraberinde ülkeler için sosyo-ekonomik değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Gelişmiş ülkelerde nüfusun yaşlanmasına bağlı olarak ortaya çıkan sosyal sorunlar ve bunlara karşı yürütülen politikalar, Türkiye gibi gelişmekte olan ve nüfusu hızla yaşlanmakta olan ülkelerin yakın gelecekte izleyeceği sosyal politikaların belirlenmesinde yol gösterecektir. Bu çalışmada, dünyanın en hızlı yaşlanan ülkeleri arasında yer alan Japonya’da demografik değişime bağlı olarak yaşanan sosyal sorunlar ve bunlara yönelik yürütülen çözüm plan ve politikaları sorgulanmıştır. Japonya’nın gerek yaşlanan nüfus ve azalan doğum oranları ile hantallaşan sosyal güvenlik sisteminin neden olduğu gelecek tedirginliği gerekse katı iş düzeniyle geleneksel toplumsal yaşamı arasındaki çatışmanın ortaya çıkardığı sosyal durumlar, Türkiye’nin sosyo-kültürel yapısıyla çok yakından benzerlik göstermektedir. Nüfusun yaşlanması, doğum oranlarının sürekli düşmesi, insanların sosyo-psikolojik tutumlarının değişmesi, aile ve toplum yapısında büyük yapısal değişikliklere neden olmaktadır. Japonya artık yaşlanan nüfusuyla dünya devi olmak için rekabet etmek yerine, mevcut gücünü hatta belki de ‘neslini’ korumak için sosyal politika uygulamalarına dört elle sarılmaktadır. Bu sosyal politika uygulamaları ise, Batı tipi çözümlerin yanı sıra, Japonya’nın tarihinden kaynaklanan kendine has sosyo-kültürel özellikler içermekte, farklı nitelikte yeni sosyal sorunlar ve çözümleri de bünyesinde barındırmaktadır. Belge analizi yöntemiyle yapılan araştırma, Japonya sosyal politika sistemine ilişkin literatürdeki eksikliği gidermeyi amaçlamaktadır.

Keywords:

Social Policy,
Demography,
Japan Social Welfare
Society,
Civil Society-
Volunteering.

Abstract

In the last century, rising living standards due to developing technology, especially in health and other fields, have extended the life expectancy of people, especially in developed countries. Depending on the extended life expectancy, the elderly population has increased in the world population and this situation has brought along socio-economic changes for the countries. Social problems occurring related to ageing of the population in developed countries and policies pursued for these problems will lead to the determination of social policies, which will be followed in close future by developing countries such as Turkey. In this study, social problems occurring related to demographic change in Japan, which is among the fastest ageing countries in the world, and the solution plans, and policies pursued for these problems are questioned. Social conditions, emerged due to both anxiety of future caused by an impairing social security system with the ageing population and declining birth rates and conflict between traditional and social life caused by the strict working program in Japan, bear a resemblance to the socio-economic structure of Turkey. Ageing of population, constant decline in birth rates, and changing socio-psychologic behaviours of people result in major structural changes in family and society structures. Japan with its ageing population, thus, tightly holds its social policies in order to preserve its current power or even “generation” instead of competing to be the world’s giant. These social policy implementations contain specific socio-cultural features stemming from Japan’s history as well as western solutions, and also include various modern social problems and solutions. The research, which was carried out by document analysis method, aims to fill the gap in the literature on the Japanese social policy system.

Giriş

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika'nın Uzakdoğu'daki güçlü bir üssü olan Japonya ekonomik gelişimini hızlı sağlayarak dünya devleri arasında yerini almıştır (Büyükbaş, 2013: 45). Bugün, etnik olarak neredeyse tamamen Japonlardan oluşan Japonya, 127 milyon nüfusuyla dev bir endüstri merkezidir. Uluslararası Para Fonu (IMF) 2020 (IMF, 2021) verilerine göre; kişi başına düşen gayrisafi milli hasıla açısından da dünyada 23'üncü sıradadır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) 2019 yılı İnsani Gelişmiş Endeksi (UNDP HDP 2021) verilerine göre ise dünyada 19. sırada yer almaktadır. Dünyanın metrekare başına en çok insan düşen ülkelerinden birisi olmasının yanında yaşam süresi en yüksek ülkedir. Bununla birlikte, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ülkeleri içerisinde en düşük doğum oranına ve en yüksek eğitilmiş nüfusa sahiptir. Tüm bunlara rağmen Japonya son 40 yılda göstergelerin aksi yönünde gelişme göstererek, ekonomisi uzun bir duraklama dönemine girmiş ve resmi işsizlik oranları iki katı oranında artmıştır. Nitekim ülke, 2012 yılında modern tarihinde ilk kez dış ticaret açığı vermiştir (Fareed, 2014). Tüm bunlar küresel dünyadaki büyük ekonomik krizlerin yanı sıra Japonya'nın demografik yapısının değişmesi yani doğurganlığının azalması ve hızlı yaşlanmasından kaynaklanmaktadır. Ülke nüfusundaki değişiklik, ekonomik göstergeleri aşağıya doğru çekerken beraberinde ülkede çağdaş sosyal politika uygulamalarının gelişmesinde de en önemli etken olmuştur.

Japonya'nın, 2. Dünya Savaşı'nın ağır yenilgisinin izlerini silmek için başladığı teknolojiye dayalı sanayileşme döneminde gözden kaçırdığı bir detay bugün en büyük sosyal ve ekonomik sorunu haline gelmiştir. Japonya, dünyanın en hızlı yaşlanan ve en yaşlı nüfusa sahip ülkesidir. Mevcut duruma kısaca açıklamak gerekirse, Japonya'da 1950'lerde 64 yaş ve üstü nüfusun toplam nüfusun içindeki oranı yüzde 4,9 iken 1995'te yüzde 14,5 ve projeksiyonlara göre 2020'de yüzde 25,5'e ulaşması öngörülmektedir. Karşılaştırma yapmak gerekirse, ABD'de bu oran 1995'te yüzde 12,5 olup ve 2022'de 16,1 olacağı beklenmektedir (Harada, 1998: 69-122).

Japonya'nın yaşlı nüfusa sahip olmasının iki ayrı sebebi vardır. Bunlardan birisi Japonya'nın dünyanın en uzun yaşam süresine sahip olmasıdır. 1947'de ortalama yaşam süresi 52 iken 2020'de 84,3 olmuştur (WHO, 2020). İkincisi ise doğurganlık oranının hızla düşmesidir (Glenda, 2002: 54). Dünya Bankası verilerine göre, kaba doğum oranı 1920'de 5,24, 1949'da (Birinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında) 4,32, 1973'te 2,14, 1989 ise 1,57, 2005'te 1,26 ile tarihin en düşük seviyesine inmiş ve 2018 verilerine göre 1,42 olarak gerçekleşmiştir (World Bank, 2018).

Japonya'da doğum oranlarının düşmesi tek bir nedene bağlanamayacak kadar oldukça karmaşık bir konudur. Sebeplerden biri modernleşmeye bağlı olarak kadınların evlenme yaşının ertelenmesi ve çocuk sahibi olmak istememeleridir. Bu seçimde en etkili sebep ise kadınların çalışma yaşamının içinde kalmak istemeleri, ailenin sorumluluklarının tamamını üzerlerine almak istememeleri ve bu nedenle çocuğa karşı kariyeri tercih etmeleridir (Harada, 1998: 223). Kadınların doğurma yaşını 10 yıl kadar geciktirmeleri, demografik yapıyı değiştirmenin yanı sıra 14 yaş altı ve 64 yaş üstü nüfusun doğrudan ilişkisini de ortaya çıkarmıştır (Hill, 1996: 301). Japonya'da hızla

düşen toplam doğurganlık hızı ve artan yaşam süresinin yakın gelecekte bir nüfus krizine neden olacağına ilişkin sorun kamuoyunda ancak 1989'da "1,57 şoku" diye adlandırılan o güne kadar ki en az doğum oranıyla gündeme gelmiştir (Goodman, 2002: 14). Bu değer 2,1'in altına düşmesi, nüfusun kendisini yenileyememesi anlamına gelmektedir. 2050 yılı projeksiyonlarında nüfusu yaklaşık 100 milyon olması beklenen Japonya'nın yüksek ölçekli projeksiyonda 15 yaş altı nüfusunun 14 milyon, düşük ölçekli projeksiyonlarda ise 7 milyon olması beklenmektedir. Aynı projeksiyonda 65 yaş üstü nüfusun ise ortalama ölçekte 35 milyon olması öngörülmektedir. Japonya'nın, demografik yapısında yaşanan değişikliğin siyaset yapıcılar ve uzmanlar tarafından önceden tahmin edilmesine rağmen önlem alınmamış olması bugün Japon toplumu için telafisi zor sosyo-ekonomik sorunları ortaya çıkarmıştır.

Bu makalede, Japon tarzı refah modelinden hareketle Japonya'nın sosyo-demografik sorunlarını çözmeye yönelik olarak geliştirilen devlet politikaları yayınlanmış belgeler üzerinden incelenmesi ve ilgili literatür taranmıştır. Makalenin ilk kısmında Japon tarzı sosyal refah toplumu, sivil toplum ve gönüllülük hareketi, Japonya'nın içinde bulunduğu demografik değişim ele alınırken ikinci kısmında Japonya'nın demografik değişimle ortaya çıkan sosyal sorunlara karşı yürüttüğü plan ve diğer sosyal politika uygulamaları ele alınmıştır. Bu çerçevede, 1990-2020 tarihleri arasında hükümetin demografik yapısındaki değişikliğe bağlı olarak ortaya çıkan sosyal sorunları çözmek için yayınladığı sosyal politika plaları 'Doküman Analizi' yöntemiyle incelenmiştir. Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi özellikle nitel vaka çalışmaları için de geçerlidir. Tek bir fenomen, olay, örgüt veya programı ortaya çıkarmak amacıyla yapılan çalışmalarda da kullanılır (Stake, 1995; Yin, 1994).

Bu çerçevede yaşlı nüfusa yönelik yürütülen politikaları düzenleyen Altın Plan, doğum oranlarını artırmak için yürütülen Melek Plan, intiharları engelleyebilmek için sürdürülen Beyaz Plan ve yaşlanan nüfus ile genç nesil arasındaki iletişimi artırmak için Nesiller Arası İletişim Planları ile Toplumsal Cinsiyet Politikaları, Şiddetle Mücadele Politikaları ve engelli ve göçmen gibi dezavantajlı gruplara yönelik sürdürdüğü diğer sosyal politika belgeleri Japon hükümetinin kamuoyuna açık dijital arşivinden ulaşılmıştır. Söz konusu planlar, literatür taramasıyla karşılaştırılarak sonuçlarına ilişkin detayla analizlere ulaşılmıştır.

Japon Tarzı Sosyal Refah Toplumu

Dünyadaki siyasal ve ekonomik gelişmelere bağlı olarak teknoloji üretimine yönelen Japonya'da 1970'lerden sonra "Japon tarzı refah toplumu" olarak bilinen model ortaya çıkmıştır (Watanuki, 1986: 69-259). Sosyal refah uygulamaları için hükümet istekli olmasına rağmen, bütçeden ayrılan kaynağın batı tarzı refah toplumuyla karşılaştırılamayacak kadar yetersiz olması Japonya'da yeni bir modelin çıkmasına neden olmuştur. Bu modelde, sosyal politikanın temeli devlet üzerinde değil, aile, cemiyet ve şirketler üzerine kurulmuştur (Goodman, 2002: 16). Bu model, 'refah devletinin tam karşıtı' olarak "refah toplumu" şeklinde adlandırılmaktadır. Bu yapıda, vatandaşlar, devlete bağımlı değil ama temelde kendi kendine yetmektedir, yetemediğinde, toplumsal

yardımlaşma, aile ve şirketlerin içindeki yardımlaşma baskın gözükmektedir (Harada, 1998: 69-179).

Japonya’da sivil toplum, siyasi hareketlerin geri planda kalmasından dolayı değil deprem felaketiyle ortaya çıkmıştır. 17 Ocak 1995 tarihinde, Japonya’nın merkezindeki Hanshing bölgesinde yaşanan şiddetli deprem sonrasında, hükümet çaresiz kaldı. Merkezi hükümet ve yerel yönetimler arasında sıkışan bürokrasi dondu ve devlet varlığını gösteremedi. Sistematik bir kurtarma çalışması yapılamadı, sadece küçük gönüllü gruplar, küçük şirketlerin çalışanları, bireysel vatandaşların oluşturduğu 1.2 milyon “gönüllü” bir araya gelerek, deprem mağdurlarına, arama, kurtarma ve barınma sağladı. Bu deprem, Japon hükümetinin doğal afetler sonrasında yetersizliğinin yanı sıra gönüllülük hareketinin yardım/destek gücünü gösterdi. Depremden sonra, gönüllülük hareketi sayısal olarak hızla arttı, eski yardımlaşma birlikleri hareketlendi ve “Kar Amacı Gütmeyen Organizasyonların” güçlenmesini sağladı (Bestor, 2002: 29). Gönüllüleri inceleyen Lynne Nakano, yurtdışında çalışıp emekli olan Japonların hayatlarına yeni bir anlam katmak için gönüllüğe dayalı işler yapmayı tercih ettiklerine dikkat çekmektedir. Ayrıca, Japonya’da ekonomik kriz içindeki şirketlerin, orta yaş üstü erkekleri gönüllü çalışmaya teşvikiyle iş dünyasında gönül çalışmalar başlatılmıştır. Kadınlar için ise durum biraz daha farklı gözükmektedir. Kriz nedeniyle iş bulamayan hemen hemen bütün kadınlar, evde oturmak yerine kendilerini gönüllü işlere adamaktadır (Nakano, 2002: 93-107). Bu spontan oluşan gönüllülük hareketinin Japonya’nın sivil toplumu ve sosyal politika sürecinde gelecekte daha büyük rol oynaması beklenmektedir (Bestor, 2002, 29).

Japon Tarzı Sosyal Politika Uygulamaları

Japonya, dünyada yaşlı nüfus sorunuyla erken yüzleşen ülkelerden biri olmuştur. Sosyal güvenlik sisteminin çökmemesi için 1990’lı yılların başından itibaren çok yönlü sosyal politikalar üretilmiştir. Çalışamayacak, yaşlı nüfusun, bakımı ve sosyal refahına ilişkin Altın Plan, hızla düşen doğum oranlarını artırmak için Melek Plan ve artan intihar oranlarını engellemek için Beyaz Plan, yaşlı ve genç nesil arasındaki kuşaklararası farklılığı gidermek için Nesiller Arası İletişim Planı gibi çeşitli ve yenilenen politikalar uygulanmıştır. Bunun yanı sıra Japonya’nın geleneksel ataerkil toplumsal yapısının, kadınlar üzerinde oluşturduğu ayrımcılık ile şiddet sorunu da hükümetin önem verdiği diğer sosyal politika programları arasında yer almıştır. Son olarak Japonya’da yabancılar, göçmenler, engelliler, vatandaşlık uygulamaları gibi konulardan dolayı dezavantajlı durumdakiler için ise yürütülen politikalar ayrı başlık altında ele alınmıştır.

Altın Plan: Yaşlı Bakım ve Refahı

Japon hükümeti, demografik yapısındaki değişim uzun yıllar projeksiyonlarda kendisini göstermesine rağmen ilk kez 1990 yılında bu konuda ciddi bir program hazırlamaya karar vermiştir. Bu program yaşlıların desteklenmesi ve yaşlanan nüfusun refahını geliştirmeyi amaçlıyordu. Çünkü 64 yaş üstü nüfusun halen yüzde 60’ı ailelerinin yanında yaşıyordu ancak geçmiş 10 yıl ile kıyaslandığında bu rakam hızla düşüş göstermiştir. Ayrıca yaşlı bakımını yapan ikinci kuşağın da bakım yapamayacak

kadar yaşlanmış olması aile içinde bakım oranlarını azaltmıştır. Bu nedenle sürekli artan evde yaşlı bakımı, günlük bakım, kısa süreli bakım ve yardımcı personel hizmeti veren merkezler açılması için çalışmalar yürütülmüştür. Altın Plan ismi verilen bu program, 1994'te Yeni Altın Plan ve 2000 yılında ise Altın Plan 21 olarak artan talepler ve değişen durumlara göre yenilenerek devam etmiştir (Roberts, 2002: 56). Hükümet, Altın Plan uygulamasını her 10 yılda yenileyerek güncellemeye devam etmektedir.

1995 yılında toplumun yaşlanmasının araştırılması, yaşlı nüfusa yönelik politikaların belirlenmesi amacıyla temel bir kanun çıkartıldı. Kanunla, başkanı Başbakan ve üyeleri bakanlardan oluşan bir "Konsey" kuruldu. Konsey'de konuyla ilgili bakanlıklar arasındaki koordinasyon, işbirliği ve hükümette önemli kararların hızlı alınması sağlanmaktadır. Bu temel kanuna binaen yaşlıların sorunlarıyla ilgili bir rehber hazırlanmakta ve bu rehber her yıl güncellenmektedir. Rehberde, insanların yaşlandıktan sonra kendi istedikleri şekilde yaşayabilmeleri için tedbir alınması, istihdam, gelir, sağlık, refah, öğrenim ve topluma katılım konularında politikalar ve uygulama yöntemleri yer almaktadır (ASPB, Japonya Raporu, 2007: 13).

Örneğin; eskiden emeklilik yaşı 60 iken, 2006'da yaşlıların istihdam edilmesi konusunda yeni bir kanun çıkarılmıştır. Bu kanunla insanların 60 yaşına kadar değil, emeklilik yaşının başlamasına kadar (65 yaş) çalışmalarına karar verilmiştir. Bir diğer örnek ise; emekli maaşı konusudur. Temelde herkesin ortak aldığı bir maaş olup çalıştığı sektöre göre aldığı nihai maaş değişmektedir. Özel sektörde çalışanlar ve memurlar, temel maaş üzerine ayrıca maaş alabilmektedir. Özel sektör çalışanlarının kendi ödedikleri prim ve işyerinin ödediği prim aldıkları maaşın % 13.58'ini oluşturmaktadır. Ancak kendi ödedikleri pay gittikçe artmaktadır ve 2020'de bu oran % 20'ye çıkmıştır. Özel sektörde verilen emekli maaşlarının ortalaması, aktif çalışanların maaşının % 50'si kadardır (ASPB, 2007: 9).

Melek Plan: Doğum Oranlarını Artırmak

Hükümet, yaşlılar için Altın Plan'ın hemen ardından hızla düşen doğum oranlarını artırmak için 1994 yılında Melek Planı'nı yürürlüğe soktu. Melek Plan, çalışan kadınların aile kurması ve çocuk sahibi olmasının desteklenmesi üzerine kuruldu. Program, çalışan annelerin çocuklarına günlük bakım, kreş desteği, çalışmayan annelere çocuklarını kısa süreli bırakacakları merkezler, ailelere çocuk bakımı ile ilgili eğitim veren merkezler, hasta çocuklara bakım merkezi, okul sonrası bakım merkezi kurulması, aynı zamanda, çalışan annelerin üzerindeki damgalamayı kaldıracak politikaların yürütülmesini amaçlamaktadır. Fakat ne yazık ki yerel yönetimler finansal kaynaklarının büyük bir kısmını Altın Plan programına ayırdığı için Melek Plan hedefleri tutturulamamış ve toplumsal olarak beklenen karşılığı bulamamıştır (Goodman, 2002: 15).

Melek Plan'ın başarısızlığının arkasında ekonomik desteklerin yetersizliğinden daha çok ataerkil yapıya bağlı olarak, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, bireysel yaşam standardının yüksek olması, erkeklerin uzun çalışma saatleri, kadınların iş yaşamının yanı sıra çocuk bakımı, ev bakımı ile evdeki yaşlılara bakım gibi sorumlulukları konusunda

farkındalık sahibi olmaları yatmaktadır. Buna ek olarak, Japonya’da yeni nesil çocuklarda sık görülen, evden çıkmama, okula gitmeme isteği, okula gidenlerde akran zorbalığı, eğitimin pahalı olması gibi sebepler de Japonya’da çocuk sahibi olmayı, hem erkek hem de kadın için keyifli değil zor bir görev haline getirmektedir (Roberts, 2012: 60).

2010 yılında ülke genelinde geniş çaplı yapılan bir araştırmada, 15 yaş üstü hiç evlenmeyenlerin oranının % 60 olduğu ortaya çıkmıştır. Bu oran, 30-34 yaş grubunda ise erkeklerde % 43, kadınlarda % 26’dır. 20-30 yaş grubu kadınların % 20’si ne çocuk sahibi olmak ne de evlenmek istemektedir. Daha da ötesi, evli olmayanların yüzde 50’si ‘flörtü ya da sevgilisi’ olmadığını belirtmiştir (Roberts, 2012, 64). Yamada Masahiror, (1999: 55) yaşam standardını kaybetmek korkusuyla evlenmeyen, ailesinin yanında daha düşük giderlerle yaşayan, toplumun geleceği konusunda sorumluluk hissetmeyen yeni kuşağı “parazit gençler” olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, birçok araştırmada inceleme konusu olmuş, günlük hayatta da yaygın olarak kullanılmaktadır.

Program kapsamında hükümet, çocuk sayısını artırmak için, işveren ve iş piyasasını zorlamadan, ev ve iş hayatını dengeleyen düzenlemeler yapma kararı aldı. Bunun için tüm bakanlıklar eş güdümlü olarak, çalışan ebeveynleri destek, evde yardımcı görevlendirme, ev işlerinde kadının üzerindeki yükün erkek tarafından paylaşılması gibi hedefler için çalışmalar gerçekleştirdi. Bu kapsamda, okulların hemen yanına lisanslı gündüz çocuk bakım evleri kuruldu. Bu kurumlar ayrıca ailesiz çocuklar için sosyal bakım kurumları oldu. Kurumlara, aile sorunları telefon hattı açıldı. Büyükşehirlerdeki apartmanlarda yaşayan, sosyal hayatı olmayan, bütün gün çocukla yalnız kalan ve ev işleriyle uğraşan kadınların çocuk istismarları, erkeklerin daha çok işte vakit geçirmeleri, evde aileye vakit ayırmamaları, aile içi şiddet gibi sorunların ne kadar yüksek oranda olduğu bu hat sayesinde ortaya çıkartıldı. Bu sorunları çözmek için aile uzmanları aracılığıyla aile destek ve eğitim programları başlatıldı. Özellikle, çocuklara yönelik anneler yoğunlukta olmak üzere ebeveyn istismarının toplumsal bir sorun olduğu belirlendi. (Roberts, 2012: 62).

Eğitim Bakanlığı, çocuk sahibi olunmasıyla ilgili ülke çapında evde eğitimler düzenlemiş, iletişim ağları oluşturmuştur. Babalar ve çocuklar için özel programlar planlanmış, erkeklere, ev ve iş dengesini kurmaları için iş yerlerinde toplu eğitimler verilmiştir. Ancak işverenler, çalışanların mesai saatlerinde eğitime ayrılmalarından hoşnut olmazken, erkekler de aileleriyle vakit geçirmeleri için uygulanan esnek çalışma saatlerinden ayrılan boş vakitlerini daha çok mesai arkadaşlarıyla geçirmeyi tercih etmiştir (Roberts, 2012, 65). Çalışma Bakanlığı, çalışanlara çocuk bakımı veya yaşlı bakımı izni, izinler sonrası işe dönüşte kolaylık, çocuk ve yaşlı bakım sorumluluğu nedeniyle işten ayrılanların yeniden işe alınmaları durumunda destek sağlanması için çalışma yürütmüştür (ASPB, 2007, 12).

Tüm bunlara rağmen doğum oranlarında anlamlı artış gerçekleştirilemedi. Bunun üzerine başbakan başkanlığında tüm bakanlıklar bir araya gelerek, yeni bir çalışma başlattı. Devlet desteğinin yanı sıra gönüllülerin de desteğiyle sosyal sorumluluk programı yürütülmesine karar verildi. İşadamları ve iş kadınları, uzmanlar, ünlüler, artistler, ev hanımları ve emeklilerin gönüllü olarak katılacağı, toplumu motive edecek medya destekli

bir program yürütüldü. Bütün gazetelere tam sayfa ilanlar verildi, toplu taşıma araçları, duraklar, istasyonlar ve okullara bir milyon poster asıldı. Posterde, 21 yaşında evli çocuk sahibi olan ünlü bir rock yıldızının çocuğunu kucağını almış haliyle fotoğrafı yer alıyordu. Ayrıca posterin ayrı ayrı köşelerinde, “Çocuk bakımı yapmayan erkeğe biz baba demiyoruz”, “Bir toplum ancak çocuklu ailelerle hayallerine ulaşabilir” ve “Çocuğunla daha fazla vakit geçir” yazılı mesajlar bulunuyordu. Slogan tuttu ve devamında işverenler için, “Çalışanını evine göndermeyen şirketlere vatansever demiyoruz”, hükümet için, “Büyük Çocuk Bakım İznine, izin vermeyen başbakanı biz başbakan demiyoruz”, “Sağlık ve refah sağlamayan bakanlığa Sağlık ve Refah Bakanlığı demiyoruz” gibi versiyonları yayıldı. Sonraki süreçte, orta yaşlı çalışan erkekleri çocuklarıyla gösteren yeni bir poster asıldı. Poster, çocuklarıyla aktivite yapan, orta sınıf Japon erkeklerinin fotoğraflarını ve baba-çocuk ilişkisinin önemine ilişkin mesajlar içermekteydi (Roberts, 2012, 68).

Buna karşın, Melek Planı'nın ilk 5 yıllık değerlendirmesinde, düşük doğum oranı sorununa çözüm olmadığı net şekilde görülmüştür. 1999'da aynı hedeflerle ikinci 5 yıllık plan hazırlandı. Bu kez plana ek olarak toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması eklendi. Ayrıca, plan için bütçeden 3.7 milyar dolar kaynak aktarıldı. Ancak buna rağmen de doğum oranlarında beklenen artış sağlanamamıştır (Roberts, 2012: 83). Çünkü ekonomik kaygı içindeki insanlar çocuk yerine kendi yaşlılık dönemini garanti altına almak istemekte ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden muzdarip kadınlar ailenin tüm sorumluluğunu tek başlarına taşımak istememektedir (Maeda, 2002: 66).

Takayama Noriyuki (2000: 24-27) göre, Melek Planı'nın etkisiz olmasının altında yatan sebeplerden biri de hükümetin, esnek çalışma saatleri, çocuk izinleriyle ilgili konularda işverenlere herhangi bir yaptırımında bulunmamasıdır. Ekonomik kriz nedeniyle zaten işini kaybetme riski yaşayan milyonlarca çalışanın, işverenle, esnek çalışma saatleri konusunda pazarlık yapma şansı kalmamaktadır. Bu şekilde iş güvencesiz bir hayat Japonları büyük bir aile kurmak konusunda isteksizleştirmektedir.

Sonuç olarak Japonya'da doğurganlık oranlarının düşük olmasıyla ilgili sorun ancak iş hayatında daha esnek çalışma saatleri, kadın ve erkeklere yaşam şeklinde daha fazla opsiyon vermek ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile sağlanabilecek gözükmektedir.

Beyaz Plan: İntiharları Önlemek

Japonya'da ulusal sosyal sorunlardan birisi de artan intihar vakalarıdır. Dünyada en yüksek intihar vakaların yaşandığı ülkelerden biri olan Japonya'da, 2000'li yılların başında intihar oranları yılda ortalama 30 binin üzerine çıktı (Mie, 2002: 83). Japon Ulusal Polis Ajansı (NPA), 2007 yılında intihar nedenlerini kategorileştirdi ve işsizlik, depresyon ve sosyal baskıyı ilk üç sebep olarak açıkladı (Japon Economic Newswire, 2009). Japonya'da 2014 yılında, 10-19 yaş grubu ölüm nedenleri arasında intiharın en sık neden olarak yer aldığı tespit edilmiş, yaklaşık 2 bin lise öğrencisinin okul zorbalığı sonucu intihar ettiği kayıtlara geçmiştir (BBC News, Tokyo: 2014).

Tarihsel olarak, Japon kültüründe, onur intiharı olarak bilinen seppuku veya harakiri olarak adlandırılan intihara karşı sosyal bir kabul ve hoşgörü olmasına rağmen 1990'dan itibaren dikkat çekici şekilde yaşanan artışlar, intiharı sosyal bir sorun haline

getirmiştir (Ueno, 2005:3). Özellikle ergen ve genç yetişkinler arasında sanal ortamlarda, aynı yöntemle aynı anda intihar etmek üzere grup intihar anlaşmaları gibi olguları ortaya çıkmıştır. Her ne kadar medya bu durumu bir anlık dürtüsel saçmalama durumu olarak yorumlasa da bunun altında, yalnızlığa bağlı derin acılar yatmaktadır. Ayrıca Japonya’da ‘stigma –damgalama’ hala bireyin üzerinde büyük bir baskı unsuru olabilmektedir (Ozawa-de Silva, 2008: 516-551).

2. Dünya Savaşı Sonrası, Japon halkına empoze edilen “İş için yaşamak” söylemi, ekonomik krizle birlikte bir anda intihar oranlarını patlattı. İşsizlik veya iş güvensizliği aileleri damgalama ile yüz yüze bıraktı. Japonya, halihazırda OECD ülkeleri içinde işsizlik nedeniyle intihar oranı en yüksek ülke konumunda bulunmaktadır (Andrew, 2020).

İstihdam edilenler arasında ise işi kaybetmemek için fazla mesai, daha az tatil ve daha fazla mesleki hastalıklar “iş yorgunluğuna” bağlı depresyonları artırarak, intiharı motive etmektedir. Yine aynı şekilde ekonomik kriz ve zorunlu emeklilik uygulamaları, yaşam amacını kaybetme, dışlanma, yalnızlık gibi nedenlerle, yaşlılar arasındaki intiharları artmaktadır (Andrew, 2020).

Nihayet, Japon hükümeti 2007 yılında intiharları azaltmak umuduyla intihara karşı Beyaz Plan ismi verilen ‘dokuz adım’ planını açıkladı. Plan, 2017’ye kadar intihar oranlarını yüzde 20 oranında azaltmanın yanı sıra intiharın altındaki sebepleri soruşturmak, intihara karşı kültürel tutumları değiştirmek, başarısız intihar tedavilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda Japon hükümeti 2009 yılında yaklaşık 130 milyar dolar kaynak aktardı. Bu kaynak ile çok ağır borç yükü altında bulunan ve depresyon tedavisine ihtiyacı olanlar için kamu danışmanlık fon planları yapıldı. 2010 yılı bütçesinde bu rakam 133 milyar dolara çıkartıldı. Plan sayesinde ölüm oranlarında yıllık bazlarda düşüşler yaşanmaya başladı. Beyaz Plan kapsamında yürütülen politikalarla Japonya’da son 15 yılda intihar vakaları yılda 20 binlere kadar düşüş göstermiştir. Bu açıdan planın başarıya ulaştığı görülmektedir. Ancak Japonya Eğitim Bakanlığı verilerine göre bu süre içinde genç yaşta intihar edenlerin oranının hala yükselmeye devam etmektedir. Okul çağında intihar eden öğrencilerin oranı önceki yıla göre yaklaşık 4 kat artmıştır (Euronews, 2018).

Ekonomik sebeplere bağlı intihar vakalarının yine ekonomik önlemlerle azaltılmaya çalışılıyor olmasına karşın, yaygın intihar vakalarının arkasında hızlı modernizm sürecinin etkisi de göz ardı edilmemelidir. Genç yazar Mişima Yukio’nun 20. yüzyılın sonunda Japonya’nın fazla batılılaşarak, öz kültürü ve ruhunu kaybettiği gerekçesiyle intiharı, modernitenin Japonya gibi toplumlarda kendine özgü kimlik sorunlarına neden olduğunu ortaya çıkarmaktadır. “Batı kültürünün ‘sınırlar ötesi’ psikolojik tarihi henüz yazılmadı” diyen Japon Tarihçi Selçuk Esenbel’e göre, doğu-batı karışımı değişik şekillerde mecz eden toplumlarda, modern bireyin oluşumu, birey bilincinde duyusal ve rasyonel konumları karmaşık hale getirmiştir. Bu toplumlarda modern birey ne eskiye tam sadık kalarak, ne de tam bir batılı olunmasını mümkün kılarak modernitenin bir parçası olmuştur. Bu yüzden söz konusu birey çifte gerilim içinde yaşamaya mecbur kalmıştır (Esenbel, 2012:246).

Japonların, teknoloji devrimini sağlamalarında en büyük etkenlerden birisi olan “iş için yaşamak” felsefesi, bireyler ve toplum üzerinde adeta bir tükenmişlik sendromu yaratmış gözükmektedir. Evlenmek istememek, çocuk sahibi olmaktan kaçınmak, yüksek

intihar oranları bunu açıkça göstermektedir. Japonya, önümüzdeki yüzyılda belki de “Yaşamak için çalışmak” felsefesi benimsenecek politikalar arayışına girmek zorunda kalacaktır.

Nesiller Arası İletişim Planı

Hızla yaşlanan endüstri toplumlarında yaşlı bakımı ve nesiller arası iletişimin nasıl olacağı da yeni bir toplumsal sorun olmuştur. Japonya’da yaşlanan toplum, aile yapısını değiştirmenin yanı sıra, ailede yaşlı bakımı ile aşırı yaş farklılıklarından dolayı nesiller arası çatışma/uzaklaşma sorunu da çıkardı. Çekirdek ailelerde aşırı koruma altında büyüyen çocukların, gençler arasında artan şiddet ve suçluluk oranları da ‘bu çocukların gelecekte nasıl sorumlu vatandaş olacakları’ konusunda eğitimciler, aileler ve uzmanlar arasında toplumsal bir kaygıya neden olmuştur (Goodman, 2012: 156). Bunun yanı sıra sürekli artan yaşlı nüfusun emeklilik sonrası eve bağlı kalmaması ve sosyal güvenlik ve sağlık harcamalarının hafifletilmesi için aktif yaşlanma politikalarının oluşturulması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu amaçlarla Japonya’da nesiller arasında iletişim programı başlatılmıştır. Program, yaşlıların aileleriyle birlikte yaşama oranlarını artırmayı ve gençlerin yaşlılarla birlikte daha fazla vakit geçirmelerini amaçlamaktadır. Bu kapsamda, Japon tarzı, refah toplumunda gönüllülük, aile ve ideal yaşlı bakımı bir araya getirilmiştir (Kono, 2000: 44).

1990’ların ortasında, anketler ve çalışmalar yapıldı. 1994’te gönüllü kuruluşlar tarafından nesiller arası gönüllüler hareketi başlatıldı. Eğitim Bakanlığı’na bağlı hayat boyu öğrenme departmanı 6 aylık program hazırladı. Yaşlı ve genç nesillerin aktivitelere, kamp, yürüyüş, bahçe işleri, tarımsal ürün yetiştirme, nehir ve park gibi çevre temizliği aktiviteleri ile ilgili programları finansal olarak destekledi (Sawano, 1999: 59). Her bakanlık kendi alanlarında yaşlılarla ilgili program yürütmektedir. Bu programlarından biri toplumdaki yaşlılık imajını değiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede 1996 yılında yaşlanan toplum için Temel Politikalar Kanunu çıkartıldı. Yeni yasa, yaşlıların sosyal aktivitelerin daha fazla desteklenmesini hedeflemektedir. Okullarda, çocuk parkları ve kreşlerde kuşaklar arası aktiviteler başlatıldı. Sosyal derslerin parçası olarak çocuklara yaşlı bakım merkezlerini düzenli olarak ziyaret kapsamına açıldı. Yaşlıların çocuklara geleneksel oyunları öğretmeleri, masal okumaları için kreşlerde, ayda bir gün “Büyükanne Günü” düzenlenmiştir. Okullarda, “Yaşlı Günü” festivali organize edilmiş, bazı okullar, “koruyucu torun sistemi” geliştirmiştir. Bu sayede yaşlılarla bir kreş çocuğunu eşleştirmiş, çocukların yaşlılarla daha fazla birlikte vakit geçirmeleri sağlanmıştır. Bu programa katılan çocuklar arasında akran zorbalığı ve okul fobilerinde de azalma gerçekleşmiştir (Goodman, 2012: 156).

Yaşlılar için ise aile özlemi ve yalnızlık sorunlarının giderilmesinin yanında nesiller arası yakın iletişim sayesinde yaşlı bireylerin de gönüllü çalışmalara aktif katılımı sağlanmıştır. Büyük-yaşlı kulüpler desteklenmiş ve bu kulüpler okullarla işbirliği yapmıştır. Bu kulüplerin üyeleri, geleneksel oyun, el sanatı, yiyecek ve yemek konusunda geçmiş tecrübelerini çocuklarla bir araya gelerek anlatmaktadır. Büyük gönüllü aktivitelerinin kırsal kesimde daha etkili ve başarılı olduğu gözlenmektedir (Saito, 1994:166).

Japonya’da 1992’ye kadar yaşlı gönüllere beyaz saçlarından dolayı “gümüş” ismi veriliyordu Bu isim, koltukta oturan, yardıma ihtiyacı olan pasif yaşlı anlamına gelmektedir. O nedenle bu ismin yerini “senior/üstad” aldı. Özellikle senior kelimesiyle yaşlı gönüllülere “sağlıklı, aktif, üretken, bilge” imajının verilmesi sağlandı (Goodman, 2012: 167).

Nesiller arası iletişim programı, ülke çapında yaygınlaşmış ve toplumsal bir zihinsel dönüşüm sağlamıştır. Çocuk kütüphanelerine yaşlı yerleri, yaşlı evlerinde çocuk kütüphaneleri veya çocuk parkları yapılmıştır. Nesiller arası iletişim programının başarılı olması yaşlılar ve çocuklar için sosyal ve psikolojik faydalarının yanı sıra Japon geleneklerinin yeniden hayata bulması, Japon refah toplumunun gelişmesi, çekirdek ailenin korunması, yardımlaşma gibi Konfüçyüs öğretilerini yeniden kazanılmasına yardımcı olmuştur. (Goodman, 1998: 54).

Nesiller arası iletişim programının toplumda karşılık bulması, gönüllülük hareketine dönüşmesi gelecekte daha da yaşlanacak Japon toplumu ve benzeri sorunları yaşayan toplumlar için umut vaat eden bir projedir. Aktif yaşlanma programının, başarılı şekilde genç nesillerle ilişkilendirilmesi, toplumsal olarak çok yönlü avantajlar sağlamıştır. Bu haliyle birçok ülkeye model olma niteliği taşımaktadır.

Dezavantajlı Gruplara Yönelik Politikalar: Göçmenler, Engelliler ve Vatandaşlık

Klasik Avrupa merkezci vatandaşlık ‘norm’larının benimsendiği Japonya’da, kadına göre erkek, Japon olmayana göre Japon, fiziksel işgücüne göre zihinsel işgücü, kadına göre erkek çalışan daha öncelikli kabul edilmektedir (Mackie, 2002: 202). Bu hiyerarşik sıralama ‘norm’lara uymayan, ‘öteki’, ‘marjinal’ grupların oluşumunu perçinlemiştir. Çünkü Japonya’da vatandaşlık kısaca refah politikaları ve vergi sistemi üzerine kuruludur. Tüm bunların organizasyonu ise erkeği gelir getirici, kadını ise bakım veren, heteroseksüel, çekirdek aile üzerinde kurgulamaktadır. (Mackie, 2002: 200).

Endüstrileşmiş, liberal, demokratik bir devlet olmasına rağmen Japonya’da yaşayan yabancı sayısı yaklaşık 2 milyon, yani toplam nüfusun yüzde 2’si kadardır. Bunun nedeni Japon vatandaşlık politikalarının kan bağıyla belirlenmesidir. Japon olmayan birisinin vatandaşlık kazanması için kültürel bir asimilasyon gerekmektedir. Örneğin, zorunlu Japon ismi alınması gibi. Ayrıca, kan bağıının cinsiyetle de doğrudan ilişkisi vardır. 1985’e kadar çocukların milletini belirlerken, Japon vatandaşlığına geçirme hakkını sadece babaya vermekteydi. Her ne kadar Vatandaşlık Kanunu 1985 yılında yapılan değişikliklerle cinsiyetçi ayrımlardan ayıklanmış olsa da hala cinsiyetçi ayrımlar içermektedir. Örneğin, çocuk Japon baba ve yabancı anneden ise ancak baba çocuğu kabul ederse, çocuğun Japon vatandaşlığı kabul edilmektedir. Japonya’nın kan bağı politikası karışık anne babalardan doğan çocukları da toplumda marjinalleştirmektedir. Bu nedenle çok sayıda vatansız çocuk sorunu ortaya çıkmaktadır (James, 1990: 49).

Japonya’da ötekileştirilen, bir diğer grup ise göçmen işçilerdir. Göçmen işçiler genellikle beceri ve yetenek gerektirmeyen fiziksel işlerde çalıştırılmaktadırlar. “Zor, kirli

ve tehlikeli” diye adlandırılan Japonların çalışmadığı işlerde göçmenlerin çalıştırılması yaygın bir tutum olmuştur (Mackie, 2012: 213). Bu tür işlerde çalışan göçmen işçilere karşı ırkçı damgalama veya dışlama yaygın gözükmemektedir Mackie (2012), Japon kadınlarının doğum oranlarını artırmaya çalışan devletin, göçmen kadınlarının doğum oranlarının artmasından dolayı aşırı endişe ettiğine dikkat çekmektedir. Japonya’da, göçmen anne sorunu, sosyal politika sisteminin toplumun genelinin gelişen desteklerden yararlanırken, marjinal insanların dışlandığını gösteren çok açık bir örnek olarak sunulmaktadır. Refah programlarında yabancılara karşı ayrımcılık Japon toplumunun çok kültürlü gelişime dirençli kalmasını göstermektedir.

Japonya’da engellilikle ilgili koruma kanunları birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi 2. Dünya Savaşı sonrasında gündeme geldi. Savaşta yaralanan ve engelli kalan gaziler için koruma kanunu 1949’da çıkarıldı. Kanun engellinin tüm ihtiyaçlarıyla ilgili tam bir koruma sağlıyordu ancak sadece savaştan dolayı engellileri kapsıyordu. Tüm engelliler aynı imkanlara ancak 1993 yılında erişebildi. Aynı zamanda engellileri toplumda görünür kılacak politikalarla birlikte fiziksel alanların düzeltilmesi ve toplumsal ayrımcılık söyleminin kaldırılmasına hala ihtiyaç duyulmaktadır (Mackie, 2012: 210).

Toplumsal Cinsiyet Politikaları

Ataerkil feodal bir toplum olan Japonya’da kadınların statüleri tarih boyunca değişkenlikler göstermiştir. 8’inci yüzyılda kadın imparatorlar tarafından yönetilen Japonya’da, 12’nci yüzyıla kadar kadınlar kendi adlarına mülk miras edinebiliyor ve yönetebiliyorlardı. 17’nci yüzyıldan sonra özellikle Konfüçyanist öğretiler ile kadınların statülerinin aşağıya çekildiği görülmektedir. Bu dönemde kadın, önce babasına, sonra kocasına ve yaşlılığında da oğluna itaat eden statüye yerleştirilmiştir (Murasaki, 2013: 794). İkinci Dünya Savaşı sonrası 1946’da ABD’liler tarafından hazırlanan Japon Anayasası’nda kadınlara oy kullanma dâhil olmak üzere toplumsal eşitlik hakları getirilmiştir. 1986’da eşit istihdam yasası yürürlüğe girmiştir (Chanlett-Avery, Nelson, 2014). Yasal düzenlemelerle kadınlara toplumsal hayatta eşitlikler sağlanmış olsa bile günümüzde uygulamada hala kadınlar bu eşit haklarını kullanamamaktadır. Japon parlamentosu sadece % 10 oranında kadın vekil oranıyla dünya ortalamasının gerisinde kalmaktadır (WEF, Gender Gap, 2020). Ortalama düzeyde çalışan bir Japon kadın, aynı statüdeki bir erkeğe göre % 40 oranında daha az ücret almaktadır. Kadınlar, genel olarak part-time ve geçici işlerde çalışmaktadır. Çalışan kadınların % 70’i ilk çocuğunu doğurduktan sonra işe dönmemektedir (The New York Times, 2015). Hükümet, ekonomide kadın iş gücünden daha fazla yararlanmak için, 2003 yılında üst düzey pozisyondaki kadınların oranını 2020’ye kadar % 30’a çıkarmayı hedeflemiştir. Ancak, 2020 yılında bu ancak % 3,5 olarak gerçekleşmiştir. Bu kapsamda 2020 hedefini revize eden hükümet, üst düzey pozisyonlardaki kadın çalışan oranını kamu kurumlarında % 7, özel sektörde ise % 15 olarak yeniden belirlenmiştir (CNN, 2015). Ancak son yıllarda özel sektörde çalışan kadınlara yüksek topuklu ayakkabı giyinme zorunluluğu ve gözlük takma yasası gibi cinsiyetçi engeller de gündeme gelmektedir (BBC, 2019).

Ev işlerinde cinsiyetçi ayırım, iş gücüne katılımında cinsiyetçi izler, kadınları daha çok özel sektörde, ikincil işlere itmektedir. Kadınların tam zamanlı beyaz yakalı kariyer pozisyonlarında görev alması bu yüzden ender rastlanmaktadır (Mariko, 1994: 43). Japon toplumundaki ataerkil yapının gelenekle örtüşmesinden dolayı toplumsal hayatta kadınlar iş gücüne katılımında, erkeklere göre geriden gelmektedir. Bunun yanı sıra hükümetin iş piyasalarına yönelik kadınlara yönelik sunduğu pozitif ayrımcılık uygulamaları sınırlı kaldığı görülmektedir.

Şiddetle Mücadele Politikaları

Japonya’da 1990’lı yıllardan sonra artan aile içi şiddet vakalarının ardından şiddetin sebeplerini anlamaya yönelik çok sayıda araştırmalar yapıldı. 2001 yılında Japon hükümeti “Eşler Arası Şiddeti Önleme ve Mağdurların Korunması Kanunu’nu” çıkardı ve 2007’de yapılan son reformla bugünkü haline getirdi. Hükümetin, Beyaz Plan kapsamına alınan kadına yönelik şiddetin durdurulması için önlemler alındı. 2013 yılında 100 bin kadın sığınma evlerini arayarak, aile içi şiddete maruz kaldığını bildirdi. Japonya’da ev içi şiddet servisleriyle iletişime geçen kadınların sayısı üst üste 16 yıl boyunca artarak, 2019’da tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaştı. İnsanların Covid salgını nedeniyle evlerine kapandığı son yıllarda çok daha yüksek sayıda kadın çağrı merkezlerini arayarak yardım istemektedir (Cabinet Office, 2020). Aile içi şiddetin sebebi, geçimsizlik, ihmal, erkeğin geleneksel rolü gereği ailesinin bakımını sağlayacak imkânları bulamaması, kadının aile içi görevlerini yerine getirmemesi olarak sıralanmaktadır (Borovoy, 2005: 23). Başbakanlık Cinsiyet Eşitliği Bürosu 2020 raporlarına göre, kanun kapsamında, şiddet gören kadınlara danışmanlık hizmeti verilmekte, şiddet uygulayıcısından kaçmak veya şiddet uygulayıcısını kendisinden uzak tutmaya yönelik tedbirler alınmaktadır. Şiddet bildiren vakalar artmasına rağmen birçok şiddet gören kadının ya haklarını bilmediği ya da geleneksel olarak ayıp karşılandığı için şiddet bildiriminde bulunmadığı belirlenmiştir (Cabinet Office, 2020).

Kadınların toplumsal hayatta yaşadığı bir başka sorun da gizlice takiptir. 2000 yılında bir üniversite öğrencisinin tanımadığı biri tarafından takip edilerek öldürülmesinin kamuoyunda tepki çekmesinin ardından Takip Yasası çıkartıldı. 2013 yılında 21 bin kişi takip edildiğini bildirdi ve kurbanların yüzde 90’ı kadın ve takip edenlerin yüzde 87’sinin de erkek olduğu tespit edildi. Kanun, e-posta yoluyla taciz edilen bir kadının 2012 yılında öldürülmesinin ardından e-postayı da kapsayacak şekilde genişletildi. Japonya’da takip mağduru oranlarının başka bir ülkeyle karşılaştırılamayacak kadar hızlı arttığı belirtilmektedir (Cabinet Office, 2020). Japonya’da taciz de cinsiyet ayrımcılığının yüksekliğini gösteren başka bir sorundur. Yapılan anketler kadınların yüzde 28 ile 70’inin trenlerde taciz edildiğini göstermektedir. Bazı demiryolu şirketleri kadınlar için vagon dizayn etmektedirler. Yalnız kadınların araba kullanması da Japonya’da hala tartışma konusu olmaktadır. Yalnız araba kullanan kadınların kendilerini korumayı zorlaştırdıkları tartışılmaktadır (Mitsutoshii, 2012, 41-55).

Sonuç

Japonya'nın mevcut sosyal politikası, bugün kapitalizmin acı yüzüyle gelenekler arasına sıkışmış bir görünüm sergilemektedir. Geleceğinden kaygı duyduğu için evlenmek ve çocuk sahibi olmak istemeyen Japonlar, ulusal beşeri sermaye gücünün azalmasına neden olmakta ve bu durum da ekonominin giderek zayıflamasına yol açmaktadır. Ekonomi kötüye gittikçe, doğum oranları daha da düşmekte ve ev içi şiddet ile toplumsal cinsiyet ayrımcılığı artış göstermektedir. Bu kısır döngüyü sosyal politika programlarıyla kırmaya çalışan liberal sistem ise, geleneksel ataerkil yaşam biçimine takılmaktadır.

Sosyal Refah Devleti olamadığı için Sosyal Refah Toplumu olan Japonya'da, 'gönüllük hareketi' ve 'nesiller arası iletişim' gibi toplumun sahip çıktığı sosyal politikalar başarıya ulaşırken; devletin sermayeyi ürkütmemek adına daha esnek davrandığı doğum oranlarını artırma politikaları, toplum tarafından rasyonel bulunmadığı için başarısızlıkla sonuçlanmaktadır.

Japonya, tek kültürlü ve yabancıya kapalı yapısı dolayısıyla Kanada gibi nitelikli göç politikaları uygulamaktan da kaçınmaktadır. Bugün Japon toplumunun önünde iki seçenek bulunmaktadır: Ya kapitalizmin sert kurallarından vazgeçilerek daha esnek çalışan, gelecek kaygısı gütmeyen, daha az cinsiyet ayrımcı, daha çok kültürlü toplumsal bir yapı inşa edilecek ve genç nüfus artırılarak piyasanın işleyişi sağlanacak ya da kapitalizmin sürdürülebilirliği için gerekli olan insan gücünü bulamayan ve gelirinin tamamını yaşlı bakımı ile refahına harcayan küçük bir ülke olarak kalacaktır.

Japonya'nın geleceği, bu iki seçenekten hangisini tercih edeceğine bağlı olarak şekillenecektir. Ancak bu tercih, yalnızca Japonya özelinde üreteceği sonuçları açısından değil, hâlihazırda benzer sorunlarla muhatap olan nüfusu yaşlanan gelişmiş ülkeler ile bu sorunları yakın gelecekte yaşaması muhtemel görünen Türkiye gibi ülkeler bakımından da önemli bir rehberlik görevi ifa edecektir.

Kaynaklar

Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı, (2007). "Japonya Raporu", Erişim tarihi: 12.12.2015, s. 13. http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/54293635369dc32358ee2a90/japonya_raporu_japonya_raporu_.doc

Andrew, C. (2010). "Japan: ending the culture of the 'honourable' suicide", The Guardian, London, erişim tarihi: 1.12.2020. <https://www.theguardian.com/world/2014/sep/04/japan-vows-suicide-rate-cut-cultural-resistance-mental-health>

Bestor, V. L. (2002). Toward a Cultural Biography of Civil Society in Japan, içinde ed. Goodman, "Family and Social Policy in Japan", Cambridge: Cambridge University Press.

Büyükbaş, H. (2013). "Japon Siyasal Sistemi'nin Gelişimi Üzerine Bir İnceleme (1868-2003)", SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, sayı 28, Nisan 2013.

Borovoy, A. (2005). "The too-good wife: alcohol, codependency, and the politics of nurturance in postwar Japan", Berkeley, CA: University of California Press.

Cabinet Office, (2020). Gender Equality Bureau, “Violence against Women” (PDF). Tokyo, gender.go.jp, Japanese Gender Equality Bureau Cabinet Office.

Chanlett-Avery, E., Nelson, R. (2014). “Womenomics in Japan: In Brief” (PDF). Congressional Research Service, 2014, erişim tarihi: 19.12.2020, <https://www.fas.org/sgp/crs/row/R43668.pdf>

Esenbel, S. (2012). “Japon Modernleşmesi ve Osmanlı”, İstanbul, İletişim Yayınları.

Glenda S., R. (2002), “Pinning hopes on angels: reflections from an aging Japan’s urban Cambridge: Cambridge University Press.

Goodman, R. (2002). “Anthropoogy, policy and the study of Japan”, s: 1-27 içinde “Family and Social Policy in Japan”, Ed, Goodman, R., Cambridge: Cambridge University Press.

Goodman, R. (1998). “The Japanese-style welfare state and the delivery of personal social services”, S.120-39 içinde, “The East Aisan Welfare Model: Welfare Orientalism and the State”, Ed, Goodman, R.; Gordon, W., Huck-Ju, Kwon, London: Routledge.

Fareed, Z. (2014). “The end of an era for Japan”, CNN. erişim tarihi: 15/12/2020, http://globalpublicsquare.blogs.cnn.com/2012/01/29/zakaria-the-end-of-an-era-in-japan/?hpt=hp_c1.

Harada, S. (1998). “The Ageing Society, The Family, and Social Policy”, Oxford: Oxford University Press.

Hill, M. (1996), “Social Policy: A Comparative Analysis”, London: Prentice hall.

James, V. (1990). “On the borderlines: the significance of marginality in Japanese society”, içinde, Unwrapping Japan, ed. Eyal B. A., Honolulu: University of Hawaii.

Kono, S. (2000), “Demographic aspects of population aging in Japan”, s.7-52 içinde, “Aging in Japan” Ed., Shigeyoshi Yoshida, Tokyo: Japan Aging Research Center.

Mackie, V. (2002). “Embodiment, citizenship and social policy in contemporary Japan”, s: 200-228. İçinde, “Family and Social Policy in Japan”, Ed. Goodman, Cambridge: Cambridge Universty Press.

Maeda, N. (2000). “Harmonnisation of Home and Work Life: An international comparison of Japan, Holland and the USA”, Tokyo: Nihon Rödö Kenkyökikö.

Mariko, Mitsui. (1994). “Sexual Harassment Hotline”, Tokyo: Shueisha.

Mitsutoshii, H., Burgess A. (2012). “Constructing sexual risk: ‘Chikan’, collapsing male authority and the emergence of women-only train carriages in Japan.”, Tokyo: Health, Risk & Society, s. 41–55, sayı, 14.

Murasaki, S. (2013). ‘Heian Period (794-1192 C.E.), 1996- 2013. <http://www.womeninworldhistory.com/Heian9.html>,

Nakano, L. (2000). “Volunteering as a lifestyle choice: negotiating self-identities in Japan”, Ethnology, XXXIX.

Ozawa-De, S., C. (2008). “Too Lonely to Die Alone: Internet Suicide Pacts and Existential Suffering in Japan”, *Culture, Medicine, and Psychiatry*, s. 516-551, sayı 32.

Roberts, S. G. (2012). “Pinning hopes on angels: reflections from an aging Japan’s urban landscape”, s. 54-91, içinde, “Family and Social Policy in Japan”, Ed., Roberts G., Cambridge: Cambridge University Press.

Saito, S. (1994). “Present conditions of intergenerational interaction in social welfare sphere – through welfare education”, s. 160-205 içinde, “Intergenerational Interaction in Aging Society” ed., Aoi, K., Tokyo: Centre for Exploring the Long Lived Society.

Sawano, Y. (2000). “Intergenerational Exchange programme for lifelong learning: Japanese experiences”, s: 56-61 içinde, “Report of the 1st international Conference on Intergenerational Programmes”, 13-14 October 1999, Netherland.

Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks: Sage.

Takayama, N. (2000). “Let’s Change Men’s Workstyle”, Tokyo: Keizai Kikakushō.

Ueno, K. (2005). “Suicide as Japan’s major export? A note on Japanese Suicide Culture”, *Revista Espacio Academico*.

Watanuki, J. (1986). “Is There a Japanese-Type Welfare Society”, *International Sociology*, s. 69-259, sayı 103.

Yamada, M. (1999). “The Age of Parasite Singles”, Tokyo: Chikumo Shobo.

Yin, R. K. (1994). *Case study research: Design and methods*. Thousand Oaks: Sage.

Japan Economic Newswire, (2019). “Suicides due to hardships in life, job loss up sharply in 2019”, erişim tarihi: 11.12.2020 https://en.wikipedia.org/wiki/Suicide_in_Japan.

Wikipedia, (2020). Gelir Endeksi Listesi, erişim tarihi: 10.12.2020, https://tr.wikipedia.org/wiki/Ki%C5%9Fi_ba%C5%9F%C4%B1na_nominal_GSY%C4%B0H_de%C4%9Flerlerine_g%C3%B6re_%C3%BClkeler_listesi

Wikipedia, (2020). Gelişmişlik Endeksi, erişim tarihi: 10.12.2020. http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_Human_Development_Index.

World Bank, (2018). <https://data.worldbank.org/country/JP>

World Economic Forum, (2020). Gender Gap, erişim tarihi: 18.04.2021. <https://www.weforum.org/reports/gender-gap-2020-report-100-years-pay-equality>

World Health Organization, (2020). ‘Life expectancy and healthy life expectancy data by country’ <https://apps.who.int/gho/data/node.main.688>

http://politikaakademisi.org/2014/12/01/siyasal-sistemler-japonya/#_ftn2

https://en.wikipedia.org/wiki/Demography_of_Japan#cite_note-lie-24

<https://tr.euronews.com/2018/11/05/japonya-da-genclerin-intihar-orani-son-30-yilin-en-yukse-seviyesinde>

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48537256>